

מדינת ישראל

משרד החינוך

מינהל חינוך התיישבותי, פנימייתי ועליית הנוער

האגף לשרותים פסיכוסוציאליים ורפואיים

תוכנית להעצמת חוסן נפשי

לנוער בחינוך הפנימייתי

מאי 2008

נתמר הלל, עציונה ישראל, נאוה קלמנטס

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

תוצג תוכנית של עבודה קבוצתית (טיפולית\חינוכית) עם בני נוער יוצאי-אתיופיה, המתחנכים בפנימיות.

התוכנית גובשה, הוכנה ומופעלת במסגרת האגף לשירותים פסיכוסוציאליים ורפואיים במינהל לחינוך התישבותי ועליית הנוער במשרד החינוך.

התוכנית נבנתה בעקבות החרפה של התנהגויות מסכנות ומסוכנות אצל בני הנוער. (כולל עלייה בניסיונות אובדניים והתאבדויות).

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

בכפרי הנוער של המינהל מתחנכים כ – 17,500 חניכים

בכפרי הנוער מתחנכים 3,505 תלמידים ממוצא אתיופי.

בנים – 2015 בנות – 1,490

חניכים ממוצא אתיופי יתומים – 472

יתומים מאב – 275

יתומים מאם – 134

יתומים מאם ומאב – 63

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

חניכים ממוצא אתיופי ממשפחות לא שלמות - 544

שהוריהם גרושים – 502

שהוריהם בתהליכי גירושים -19

שאמם לא נשואה – 23

מצב משפחתי לא ידוע – 49

קהילת יוצאי אתיופיה בישראל מונה כ – 120,000 נפש.

**הקהילה נמצאת במעבר בין תרבויות בעל אופי משברי.
בני הנוער נמצאים בחשיפה גבוהה משפחתית וחברתית
לאירועים טראומטיים.**

**מחקרים מלמדים שחשיפה להתאבדות מהווה גורם סיכון מדרגה ראשונה
להתנהגות אובדנית.**

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

מטרות התוכנית

- א. צמצום התנהגויות מסוכנות ומסכנות, באמצעות ליבון דרכי התמודדות סתגלניות עם קשיים ותמיכה ביישומן.
- ב. מתן הזדמנות לעיבוד חווית ההתבגרות של בני הנוער, המתעצבת במעבר מתרבות לתרבות
- ג. "מפעולה (acting) – לדיבור ולמעשה בונה" – הקניית דרכים להגדרת רגשות וביטוי במילים ולא באמצעות פעולה (acting out), גיבוש דרכי התמודדות בונות.
- ד. חיזוק היכולת לבקש עזרה ולהיעזר .
- ה. קירוב בין תרבויות – העבודה הקבוצתית מכוונת למפגש הבין-תרבותי ותהליכי פרידה והסתגלות.

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

מבנה התוכנית

לקבוצת השווים (peer group) תפקיד מרכזי בקידום ההתפתחות הנפשית\חברתית ובגיבוש זהותם של בני נוער בכלל ולנוער בשלבי הגירה בפרט.

הקבוצה מאפשרת שותפות והתחלקות (sharing) בחוויות חיים (רגשיות וחברתיות) ומהווה כלי מרכזי לעיבוד וליבון שלהן. המשתתפים בקבוצה מעודדים איש את רעהו ונותנים לגיטימציה אחד לשני להעלות נושאים המעסיקים ומטרידים אותם, הקבוצה מסייעת בחיפוש אחר פתרונות ואסטרטגיות להתמודדות ותומכת במשתתפיה במאמצייהם ליישם פתרונות אלו.

מנחי הקבוצה מאפשרים מכוונים ומתווכים את התהליכים.

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

מבנה התוכנית

הקבוצות מתקיימות בכפרי הנוער, שעה וחצי פעם בשבוע, למשך כחמשה עשר מפגשים. בכל קבוצה 12-15 משתתפים. הקבוצות הן חד מיניות.

מנחי הקבוצות: שני מנחים, אחד מהם ממוצא אתיופי, אחד המנחים לפחות הוא מתחום בריאות הנפש.

ההנחיה המשותפת של מנחה ישראלי יוצא אתיופיה וישראלי שאינו יוצא אתיופיה, מזמנת את הנושא הבין תרבותי לעבודה הקבוצתית, מעוררת תגובות "העברה" במשתתפים, ומשמשת "מודלינג" לחניכים.

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

ליווי מקצועי

מנחי הקבוצות עוברים השתלמות לאורך השנה בנושא הנחיית קבוצות של בני נוער ובנושא המפגש הבין-תרבותי.

כמו כן מקבלים המנחים הדרכה קבועה במסגרת קבוצתית מאנשי האגף המומחים בתחום "הטפול הקבוצתי במתבגרים".

התוכנית מלווה במחקר הערכה מטעם חוקרים מבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטה העברית.

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

התפתחות התוכנית

בשנת תשס"ז התקיימו 19 קבוצות בהן השתתפו 180 חניכים.

בשנת תשס"ח מתקיימות 35 קבוצות בהן משתתפים כ-300 חניכים.

בשנת תשס"ט תורחב בתוכנית, תתקיימנה 40 קבוצות לכ-480 חניכים.

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

משוב משתתפי התוכנית

רוב מכריע של המשתתפים הביע את שביעות רצונו מהקבוצה, ואת רצונו להמשיך בעבודה הקבוצתית.

חניכים דווחו:

”מאז שאני משתתף בקבוצה אני מרגיש פחות לבד”

”אם נוכל לדבר לא נצטרך לעשות מעשים קיצוניים”

”אני מרגיש בקבוצה ששומעים אותי”

”למדתי לדבר לפני אנשים”

”לא דברתי בעצמי אבל שמעתי בקבוצה דברים חשובים”

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

חניכים דווחו:

”שמחנו שזכרתם מה שהיה לנו שם ועל המחשבה שאפשר לקחת משם ולשם דברים”

”יש לנו הרבה געגועים מהחיים וקשה להיפרד מהמוכר, אבל מתרגלים ויש לנו תקווה”

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

לשאלה: מה הדבר החשוב ביותר שקיבלת/לקחת מהקבוצה ענו:

להתמודד עם הקשיים, אם זה קשה מאד – לא לוותר!!!"

"לא להתבייש לשאול וגם לספר על הבעיה, לא לשמור בבטן"

"איך לשמור על עצמנו"

"חשוב לדבר עם חברים ועל אלימות גופנית ומילולית"

"אם מדברים בקבוצה יודעים הרבה דברים חשובים, כי כל אחד ממליץ רעיון אחר"

תוכנית להעצמת חוסן נפשי לנוער בחינוך הפנימייתי

לשאלה: מה הדבר החשוב ביותר שקיבלת/לקחת מהקבוצה ענו:

"לדעת לדבר על הקשיים שלך ולהחזיק את עצמך"

"קיבלתי ידע על העדה שלי"

"קיבלתי ביטחון עצמי"

"קיבלתי הרבה אך האלימות נשארה לי"

"דיברתי עם החברים שלי על מה שאני מרגיש ומה חסר לי"

אורן / לאה גולדברג

כאן לא אשמע את קול הקוקיה.
כאן לא יחבוש העץ מצנפת שלג,
אבל בצל האורנים האלה
כל ילדוטי שקמה לתחיה.

צלצול המחטים: היה היה - -
אקרא מולדת למרחב השלג,
לקרח ירקרק כובל הפלג,
ללשון השיר בארץ נוכריה

אולי רק ציפורי-מסע יודעות -

כשהן תלויות בין ארץ ושמיים -

את זה הכאב של שתי המולדות.

אתכם אני נשתלתי פעמיים,

אתכם אני צמחתי, אורנים,

ושורשיי בשני נופים שונים.

תודה רבה